

М. КИНТИКОВА,

*студентка 8 групи Слідчо-криміналістичного інституту,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
Україна, м. Харків*

РАДІОАКТИВНІ ВІДХОДИ: ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

*Науковий керівник:
О. В. Донець, канд. юрид. наук, доц.,
доцент кафедри земельного та аграрного права,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
Україна, м. Харків*

Розглянуто питання правового регулювання поводження з радіоактивними відходами в Україні, запропоновано внести деякі зміни в класифікацію за критерієм питомої активності й доповнити її новою категорією – дуже низькоактивні відходи.

Ключові слова: правове регулювання; радіоактивні відходи; критерій питомої активності; низькоактивні відходи.

Сьогодні питання поводження з радіоактивними відходами (далі – РАВ) постає перед усім людством, тому що у світі вже сталося 52 великомаштабні аварії, які супроводжувались викидами радіонуклідів у навколишнє середовище, 13 з них – аварії на АЕС, які мали згубні, а іноді й невідворотні наслідки.

Положення РАВ на теренах України закріплено низкою нормативних актів, проте з питання визначення місця для дуже низькоактивних радіоактивних відходів вважаємо за доцільне звернутися до досвіду провідних європейських країн. Слід зазначити, що дана категорія відходів на законодавчому рівні закріплена тільки у Французькій республіці, що пов'язано з тим, що вони не вважаються шкідливими як для людей, так і для навколишнього середовища.

Оскільки низькоактивні відходи є за своєю природою специфічними об'єктами, вони потребують проведення моніторингу. Тому, на нашу думку, необхідно внести зміни до Основних санітарних правил забезпечення

радіаційної безпеки України й доповнити класифікацію за критерієм питомої активності новою категорією – дуже низькоактивні відходи.

Не менш важливою перешкодою у розбудові єдиної державної системи поводження з РАВ є наявність декількох нормативно закріплених класифікацій. Це пов'язано з прийняттям нових нормативних документів і не скасуванням застарілих, серед яких:

– Основні санітарні правила забезпечення радіаційної безпеки України, затверджені Наказом МОЗ України від 02.02.2005 р. [1];

– Порядок звільнення радіоактивних матеріалів від регулюючого контролю у рамках практичної діяльності, затверджені Наказом Держатомрегулювання України від 01.07.2010 р. [2];

– Закон України «Про поводження з радіоактивними відходами» від 30.06.1995 р. [3]

Варто визначити дію лише одного законодавчого акта, який закріпить класифікацію РАВ, оскільки існування налагодженої класифікації має суттєве значення при розробленні правил поводження з відходами, санітарних правил і норм радіаційної безпеки.

Досить гостро стоїть питання щодо територій, забруднених РАВ, оскільки контролем деяких з яких не займається жоден із суб'єктів моніторингу. Так, у 2011 р. в Україні екологи виявили територію, де радіаційний фон був вищий, ніж у Чорнобилі. Це село Довгівка в Нікопольському районі Дніпропетровської області, в якому рівень радіації перевищував максимально допустиму норму в сотні разів. Нині рівень радіації в ньому у 20-30 разів вищий від природного фону [4].

Також складною є ситуація, що склалася на Сході країни. Йдеться про вибух на казенному заводі хімічних виробів, де зберігаються радіоактивні відходи, що стався 16 червня в Куйбишевському районі Донецька [5]. На сьогоднішній день контролем навколишнього природного середовища на даній території не займається жоден із суб'єктів моніторингу, тому якщо там і є підвищений фон радіації, то люди цього можуть просто не знати, а проблема є

гострою не тільки для мешканців Донбасу, а й для всієї держави, з огляду на поступове розповсюдження такого забруднення та радіації.

Доказом того, що проблема ізоляції радіоактивних відходів в Україні набрала міжнародного характеру, є прийняття Закону України «Про ратифікацію Імплементативної угоди між Кабінетом Міністрів України та Організацією НАТО з підтримки (ОНП) про перезахоронення радіоактивних відходів, що утворилися внаслідок виконання військових програм колишнього СРСР в Україні» [6]. Даний проект розрахований на чотири роки і його вартість становить 25 млн дол.

Повністю протилежною цьому Закону є відповідна «Енергетична стратегія України до 2030 року», прийнята Кабінетом Міністрів України у 2013 р. [7]. Вона передбачає зростання виробництва електроенергії АЕС у 2-3 рази та будівництво 22 нових блоків. За офіційними даними на це планується витратити 198,3 млрд грн і ще 21,7 млрд грн. – на створення ядерно-паливного циклу.

Дана ситуація не уявляється раціональною з двох позицій: по-перше, не вирішено проблему ізоляції радіоактивних відходів, оскільки сьогодні темпи накопичення радіоактивних відходів в Україні значно вищі ніж можливості їхнього знешкодження. По-друге, вартість будівництва лише одного атомного реактора перевищує річні витрати з бюджету України на освіту та медицину. Крім того, для роботи лише одного блоку щогодини потрібно понад 120 залізничних цистерн прісної води. Тому регіони поблизу всіх українських АЕС постійно зазнають проблем із водою.

Відсутність сховищ РАВ унеможливорює виконання зобов'язань, взятих Україною щодо повернення радіоактивних матеріалів, які відправлялись на переробку в Челябінськ (РФ). Україна повинна була повернути на 20-річне зберігання та переробку відпрацьоване ядерне паливо, вивантажене з двох ядерних енергоблоків ВВЕР-440 Рівненської АЕС ще в 2013 р. Але, не створивши належної інфраструктури для прийому та зберігання цих смертоносних речовин, термін їх повернення спочатку перенесли на 2016 р., а тепер знову на 2018 р.

Дозвільній системі у сфері поводження з РАВ також притаманні певні неоднозначності, оскільки видача дозволу (ліцензії) регулюється двома нормативними актами й видається двома уповноваженими на те органами: Міністерством екології та природних ресурсів України – відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку документів, які додаються до заяви про видачу ліцензії для окремого виду господарської діяльності», та Державною інспекцією ядерного регулювання України – згідно із Законом України «Про поводження з радіоактивними відходами» [3].

На практиці обидві ліцензії є дійсними і несуть у собі юридичний зміст та наслідки. Вважаємо недоречним і не обґрунтованим покладення на декількох суб'єктів повноважень з регулювання однієї й тієї ж сфери. Тому вважаємо за доцільне закріпити відповідну функцію за Мінприроди, яке здійснюватиме видачу дозволів на всі сфери поводження з небезпечними відходами.

Також заслуговує на увагу регулювання питань імпорту РАВ. Ввезення в Україну небезпечних відходів з метою їх зберігання чи захоронення забороняється, крім тих, що утворилися внаслідок послуг, які було надано Україні іншою державою і на які поширюється дія контрактної угоди між ними щодо повернення таких відходів в Україну.

На теперішній час джерелом для занепокоєння стала цілком реальна підозра щодо ввезення до нашої країни радіаційного матеріалу неукраїнського походження, сумарна активність якого в 10 разів перевищує радіаційні викиди Чорнобильської АЕС! Тобто на територію України повертаються радіоактивні відходи у значно більших обсягах, до того ж і відходи не лише українського походження. Для підтвердження або спростування цієї підозри відповідно до наказу Міненерговугілля № 612 наприкінці вересня 2015 р. було створено Робочу групу у складі експертів різних міністерств і відомств за участі НАН України.

На нашу думку, слід нарешті перейти на вітрову, сонячну та гідроенергетику, якою виробляється вдвічі більше енергобалансу від загального

споживання в Україні ніж АЕС. Електрична енергія становить близько 12 % енергобалансу держави, АЕС виробляють лише 6 % від загального споживання енергії в Україні.

Список літератури:

1. Про затвердження державних санітарних правил «Основні санітарні правила забезпечення радіаційної безпеки України» [Електронний ресурс] : Наказ МОЗ України від 02.02.2005 р. № 54. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0552-05>.

2. Порядок звільнення радіоактивних матеріалів від регулюючого контролю у рамках практичної діяльності [Електронний ресурс]: Наказ Держатомрегулювання України від 01.07.2010 р. № 84ю. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0718-10>.

3. Про поводження з радіоактивними відходами [Електронний ресурс] : Закон України від 30.06.1995 р. № 255/95-ВР. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/255/95-%D0%B2%D1%804>.

4. Біля села Довгівка екологи зафіксували рівень радіації у 2,5 тисячі мікрорентген на годину, тоді як норма – 30 мікрорентген [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tsn.ua/ukrayina/na-dnipropetrovschini-znayshli-misce-u-kilka-raziv-radioaktivnishe-za-chornobil.html>.

5. Українська сторона просить ОБСЄ перевірити радіаційний фон після вибухів на хімзаводі в Донецьку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dt.ua/UKRAINE/ukrayinska-storona-prosit-obsye-pereviriti-radiatsiyniy-fon-pislya-vibuhiv-na-himzavodi-v-donecku-177281.html>.

6. Про ратифікацію Імплементаційної угоди між Кабінетом Міністрів України та Організацією НАТО з підтримки (ОМП) про перезахоронення радіоактивних відходів, що утворилися внаслідок виконання військових програм колишнього СРСР в Україні [Електронний ресурс] : Закон України від 17.06.2015 р. № 526-VIII. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0002120-13>

7. Енергетична стратегія України на період до 2030 р. [Електронний ресурс] : Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 1071-р. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1071-2013-%D1%80>.

8. Про затвердження переліку документів, які додаються до заяви про видачу ліцензії для окремого виду господарської діяльності [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 04.07.2001 р. № 756. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/756-2001-%D0%BF>.

References:

1. Pro zatverdzhennya derzhavnykh sanitarnykh pravyl «Osnovni sanitarni pravyla zabezpechennya radiatsiynoyi bezpeky Ukrainy»: Nakaz MOZ Ukrainy vid 02.02.2005 No 54. zakon3.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0552-05> [in Ukrainian].

2. Poryadok zvil'nennya radioaktyvnykh materialiv vid rehulyuyuchoho kontrolyu u ramkakh praktychnoyi diyal'nosti: Nakaz Derzhatomrehulyuvannya Ukrainy vid 01.07.2010 No 84yu. zakon3.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0718-10> [in Ukrainian].

3. Pro povodzhennya z radioaktyvnymy vidkhodamy: Zakon Ukrainy vid 30.06.1995 No 255/95-VR. zakon0.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/255/95-%D0%B2%D1%804> [in Ukrainian].

4. Bilya sela Dohivka ekolohy zafiksuvaly riven' radiatsiyi u 2,5 tysyachi mikrorentgen na hodynu, todi yak norma – 30 mikrorentgen. sn.ua/ukrayina. Retrieved from <http://tsn.ua/ukrayina/na-dnipropetrovschini-znayshli-misce-u-kilka-raziv-radioaktivnishe-za-chornobil.html> [in Ukrainian].

5. Ukrayins'ka storona prosyt' OBSYe pereviryty radiatsiynnyy fon pislya vybukhiv na khimzavodi v Donets'ku. dt.ua. Retrieved from <http://dt.ua/UKRAINE/ukrayinska-storona-prosit-obsye-perevirity-radiaciynnyy-fon-pislya-vibuhiv-na-himzavodi-v-donecku-177281.html> [in Ukrainian].

6. Pro ratyfikatsiyu Implementatsiynoyi uhody mizh Kabinetom Ministriv Ukrayiny ta Orhanizatsiyeyu NATO z pidtrymky (ONP) pro perezakhoronennya radioaktyvnykh vidkhodiv, shcho utvorylysia vnaslidok vykonannya viys'kovykh proham kolyshn'oho SRSR v Ukrayini: Zakon Ukrayiny vid 17.06.2015 No 526-VIII. zakon2.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0002120-13> [in Ukrainian].

7. Enerhetychna stratehiya Ukrayiny na period do 2030 roku: Skhvaleno rozporядzhennyam Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 24.07.2013 No 1071-r. zakon5.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1071-2013-%D1%80> [in Ukrainian].

8. Pro zatverdzhennya pereliku dokumentiv, yaki dodayut'sya do zayavy pro vydachu litsenziyi dlya okremoho vydu hospodars'koyi diyal'nosti: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 04.07.2001 No 756. zakon5.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/756-2001-%D0%BF> [in Ukrainian].

Кинтикова М. Радиоактивные отходы: проблемы правового регулирования.

Рассмотрены вопросы правового регулирования обращения с радиоактивными отходами в Украине. Предложено внести некоторые изменения в классификацию по критерию удельной активности и дополнить ее новой категорией - очень низкоактивные отходы.

Ключевые слова: правовое регулирование; радиоактивные отходы; критерий удельной активности; низкоактивные отходы.

Kintykova M. Radioactive waste: problems of legal regulation.

The problems of legal regulation of radioactive waste management in Ukraine. It is proposed to make some changes in the classification criteria for a specific activity and supplement it with a new category - very low level waste.

Keywords: legal regulation; radioactive waste; the criterion of specific activity; low-level waste.

Надійшла до редколегії 10.10.2016 р.